

Ik ben een middeleeuwer

Rondwandeling Borkeld

- **Periode: jaren 851-1130**
- **Startpunt: jaar 851, zwembad Twenhaarsveld (Landuwerweg 19, Holten)**
- **Lengte: 9 km**

Gebruiksaanwijzing

- Getallen verwijzen naar de jaartallen op de paaltjes.
- Letters verwijzen naar de zijde van de informatiekubus: R = regionale gebeurtenissen; N = Nederland; E = Europa; W = overige werelddelen.
- Tip: scan onderweg QR-codes voor filmpjes e.d.

Bewegwijzering

Wit-paarse bordjes geven de looprichting aan. De bordjes zijn meestal bevestigd aan lantaarn- en straatnaampalen.

Podcast

Tip! Beluister voor je op pad gaat de podcast bij deze rondwandeling. Dan hoor je in het kort wat er in deze periode gaande is. Dat maakt het gemakkelijker om gebeurtenissen die je onderweg tegen komt in die tijd te plaatsen. De podcast staat op wereldtijdpad.nl, pagina Borkeld.

[Tijd van rondwandeling Borkeld](#)

**Even voorstellen...
de 'doorsnee' vroege middeleeuwer.**

Tussen 800 en 1100 leeft de 'gemiddelde' middeleeuwer in een buurtschap of dorpje bestaande uit enkele boerderijtjes. Mens en dier wonen onder één dak. Het hele gezin werkt op de boerderij. Kinderen gaan niet naar school. Simpel omdat die er niet is. Niemand kan lezen of schrijven. Gezinnen zijn zelfvoorzienend. Hun wereld is klein. Ze hebben geen idee wat een dagreis van hen vandaan gaande is. De seizoenen en de kerk bepalen het ritme van het leven. Kinderen sterven niet zelden in het eerste levensjaar. Misogsten en overstromingen kunnen veel ellende veroorzaken. Maar niet getreurd, niemand krijgt te maken met een lockdown of een avondklok (men gaat sowieso met de kippen op stok...).

852-R Weinig kans op obesitas

Lijnen, suikertax, je in het zweet werken in de sportschool.... Onze middeleeuwse voorouders zouden niet weten wat ze zagen als we met ze naar de supermarkt zouden gaan.

Bron: bouwgeschiedenisutrecht.nl

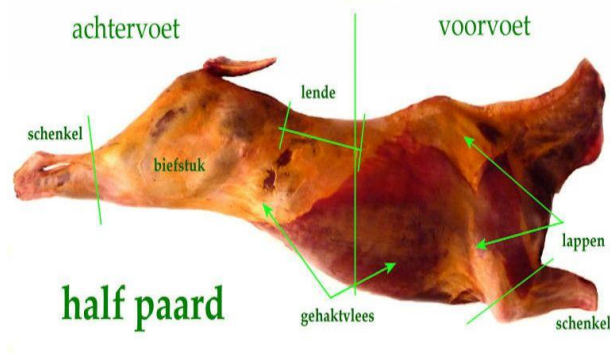
853-R Leeg

Zo op het oog een en al rust. Wat spreekt je daarin (niet) aan?

865-R Selfsupporting

Tijdens de corona-pandemie waren veel winkels maanden achtereen gesloten. Hoe zouden Middeleeuwers reageren als ze onze klaagzangen hadden kunnen horen?

Bron: vers-inspiratie.nl

875-R Verbod

Waarom zou de paus dit verbod hebben ingesteld?
Wat vind je er zelf van?

In onze tijd zijn vleesvervangers in opmars.
Leg aan een Middeleeuwer eens uit wat daarvan de reden is (en hoe denk je dat een Middeleeuwer daar op zou reageren?).

876-R Traditie

In onze tijd hoor je mensen zeggen: 'Blijf van Zwarte Piet af.'

Welke oplossing zou een Middeleeuwer voor dat probleem hebben kunnen bedenken?

883-R Defensie

Middeleeuwers hebben weinig met Scandinaviërs op. Vraag het maar aan de inwoners van Deventer. In Twente maken ze zich daar niet druk over. Hoe zou dat komen?

Akeren / Bron: Landgoed Zuylestein

912-R Het bos in gestuurd

Middeleeuwers zijn er aan gewend dat zich wolven in hun omgeving ophouden. (Wij moeten ons daar weer op instellen.) Is het dan wel verantwoord je vee te laten 'akeren'?

930-N Uitvinding

Waarom bracht deze uitvinding nogal wat verandering in het leven van de Middeleeuwse boer? Welke uitvindingen hebben het leven van de moderne boer ingrijpend veranderd?

934-N Halve slaaf

Je hoort wel eens zeggen: 'In deze tijd is een boer met handen en voeten gebonden aan de bank'. Een Middeleeuwse boer is vaak afhankelijk van de landeigenaar. Hij is min of meer onderdeel van het land dat hij bewerkt. Kerken en kloosters bezitten doorgaans veel land. Hoe is dat zo gekomen?

947-N Vakman

Middeleeuwers zijn echte doe-het-zelvers. Ze bakken hun brood, maken zelf kleren en bouwen het huis waarin ze gaan wonen. Het 'geheim van de smid' kennen maar weinig mensen. Dat bepaalt zijn positie in het dorp.

Zijn er in onze tijd ook vaklieden die een bijzondere status binnen de gemeenschap hebben?

990-R Markelo

Middeleeuwse boeren hebben een stuk grond dat min of meer hun eigendom is. Van de bossen, heidevelden en woeste gronden rond hun buurtschap of dorp mogen ze samen met andere boeren vaak gebruik maken. Daarvoor gelden wel bepaalde 'spelregels'.

Bedenk er eens een paar.

Ook in onze tijd gelden regels voor het gebruik van de gemeenschappelijke ruimte.

Waar moet je aan denken?

Deldener es (wikipedia)

1012-R 'Zelfrijzend bouwland'

Is het opgefallen dat het land aan weerszijden van de onverharde weg (Brilsteeg) die op millenniumpaal 1000 uitkomt beduidend boven de weg uitsteekt?

1030-R Stevige lunch

Eén van de bekendste schilderijen van Vincent van Gogh heet 'De aardappeleters'. We zien een arme boerenfamilie aan de maaltijd die in hoofdzaak uit aardappelen bestaat.

De middeleeuwse boer had het ook niet breed. Toch stonden er geen aardappelen op het menu. Hoe is dat te verklaren?

1034-R Ons kent ons

Zo deden ze dat hier. En tot op zekere hoogte nog steeds op het platteland in Oost-Nederland.

Wel eens iets van gemerkt?

Bron: Historiek

1038-R Besmettelijk

Onze ziekenhuizen konden corona nauwelijks de baas. Middeleeuwers waren extra kwetsbaar voor besmettelijke ziekten en stierven bij bosjes. Was er dan helemaal geen gezondheidszorg?

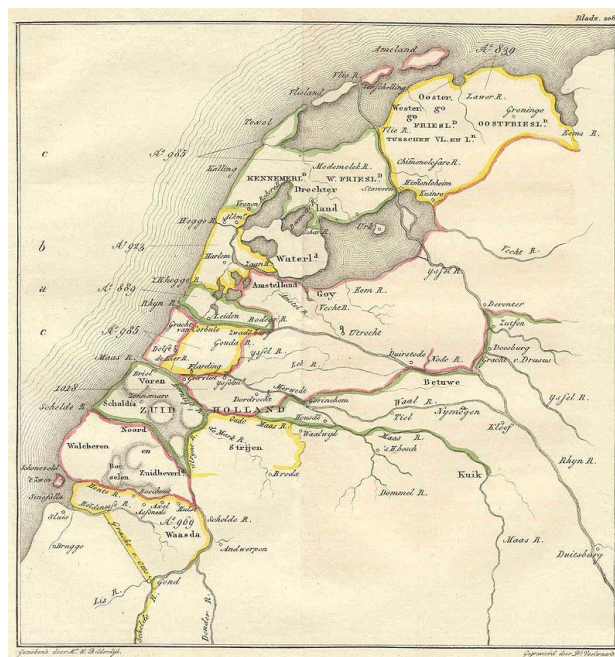

Het Angelus: middaguur gebed

1057-N Regelmaat

Hoe zou de middeleeuwer de 'discipline' van de kerk hebben ervaren?

Wie of wat bepalen het ritme van het leven in onze tijd?

Nederland rond het jaar 1000

1070-N Alle ruimte

In wat nu Nederland is, woonden in de middeleeuwen maar een paar honderdduizend mensen.

7 – Borkeld: Ik ben een middeleeuwer

Had je er zelf willen wonen?

Bron: Pinterest

1078-N Wegonderhoud

De middeleeuwer kende geen bestrate of asfaltwegen. Waaruit bestond dan het wegonderhoud?

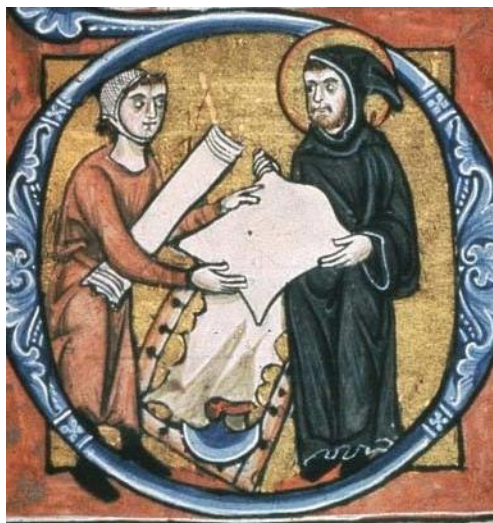
Stel je man is overleden of je bent oud en der dagen zat.... Wat dan?

Bron: Pinterest

1085-N Gemiddelde leeftijd

In Nederland ligt de levensverwachting nu boven de 80 jaar. Dat hebben we vooral te danken aan waterleiding, riolering en vaccinatieprogramma's. Hoe is dat te verklaren?

1092-N Analfabeet

Hoe zou de gemiddelde middeleeuwer hebben ervaren dat hij niet kon lezen en schrijven?

Boerendans (Pieter Bruegel de Oude)

1097-N Vakantie?

De middeleeuwer weet niet wat vakantie is. Maar met dank aan de kerk heeft hij wel veel dagen vrij. Hoezo?

1109-N Dokter?

De middeleeuwer gaat niet naar de dokter, want die is in geen velden of wegen te vinden. Probeer je eens voor te stellen wat dat in de praktijk betekent...!

1111-N Klein wereldje

Voor de meeste Middeleeuwers bestaat de wereld uit hun buurtschap of dorp. Krant, tv en Instagram zijn onbekende fenomenen. Het hele bestaan is gericht op overleven.

Stel: je zou een Middeleeuwer tegen het lijf kunnen lopen. Wat zou je hem/haar willen vragen?

1130 Einde van deze themawandeling.

Terug naar startpunt Twenhaarsveld:

1. Oversteken en zandpad inlopen: Vianenweg (paarse wandelroute).
2. Aan het einde van de weg rechts: Landuwerweg (paarse wandelroute).
3. Bij keuzepunt M80, op kruising met Schreursweg: rechtdoor.

Leuke wandeling gehad?

U kunt het Wereldtijdpad steunen door een donatie over te maken naar bankrekening NL58 INGB 0671 8797 58 t.n.v. Stichting Wereldtijdpad.

Hartelijk dank!

Colofon

© 2021 Stichting Wereldtijdpad

Samenstelling: Floor Looy

Projectmanagement: IKOconsult, Almelo

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten van derden zo goed mogelijk te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich tot de uitgever wenden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De Stichting Wereldtijdpad aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor schade als gevolg van niet of onjuiste vermelding van gegevens in deze uitgave. U kunt eventuele opmerkingen schriftelijk of per mail doorgeven aan de stichting.